

SOCIETĂȚILE ACTUALE ȘI CONFIGURAȚIA ÎNVĂȚĂRII „PROVOCATE” SOCIAL

DOI: 10.5281/zenodo.4090425
CZU: 37.013.42

Doctor habilitat, profesor universitar **Tatiana CALLO**
ORCID iD: 0000-0002-7673-3046
Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare

MODERN SOCIETIES AND SOCIALY „CHALLENGED” LEARNING CONFIGURATION

Abstract. The notion of **socially challenged learning** refers to a very sensitive field and appears in the context of current educational constructions, based on a causal ethos. **Socially challenged learning** is a phenomenon, as an object of sensitive intuition, to which the categories of the intellect are added. And, since we already exist in an interpreted world, in which phenomena are already marked by notions, we find that there is no opposition between sensitivity and reason to perceive **socially challenged learning** as an **existential phenomenon**. The use of this notion is made, by virtue of a certain way of „offering” education, which exists on the a priori horizon of learning. Learning, as a phenomenon, does not reveal itself to the vision as such, but is subject to different perceptions, to a hidden game of derivatives. The pedagogical vision, in order to „rip off” the phenomenon of **socially induced learning** from its „concealment”, must „conquer” it through a sustained effort of thought, which is to be achieved in the given article.

Keywords: socially challenged learning, existence, globalization, meritocratic society, meritological principle, knowledge society, information society, learning society.

Rezumat. Noțiunea **învățare provocată social** se referă la un domeniu susceptibil și apare într-un context de construcții educaționale actuale, având la bază un etimon causal. **Învățarea provocată social** este un fenomen, ca obiect al unei intuiții sensibile, căruia i se adaugă categoriile intelectului. Și, deoarece noi existăm deja într-o lume interpretată, în care fenomenele sunt deja marcate de noțiuni, constatăm lipsa unei opoziții între sensibilitatea și rațiunea de a percepe **învățarea provocată social** ca un **fenomen existențial**. Folosirea acestei noțiuni se face, în virtutea unui anumit mod de a „se oferi” educației, care există în orizontul aprioric al învățării. Învățarea, ca fenomen, nu se dezvăluie vederii **tel quel**, ci este supusă unor percepții diverse, unui joc ascuns de derivate. Viziunea pedagogică, pentru „a smulge” **fenomenul învățării provocate social** din „ascunderea” lui, trebuie să-l „cucerească” printr-un susținut efort de gândire, fapt care se vrea realizat în articolul dat.

Cuvinte-cheie: învățare provocată social, existență, globalizare, societate meritocratică, principiul meritologic, societate a cunoașterii, societate informațională, societate a învățării.

Dinamica socială din ultimii ani pune în fața educației actuale o serie de provocări la care aceasta nu poate rămâne inertă, principala caracteristică a acestora fiind **complexitatea**, după cum afirmă L. Ciolan [Apud 3, p. 53].

Evident, folosirea noțiunii de **învățare provocată social** nu întotdeauna înseamnă că este și înțeleasă, semnificația ei rămânând ascunsă în propriul subînțeles. Această noțiune trebuie să „co-

boare” în educație și să contribuie, esențialmente, la reconfigurarea învățării școlare.

Pornind de la cuvântul anului 2019, **existențial**, conform Dictionary.com [18], trebuie să precizăm că acesta poate să ne facă să ne întrebăm despre *cine* și *ce* suntem, care este obiectivul nostru în viață, ne amintește că putem face alegeri și că de aceste alegeri depinde viitorul fiecăruia. Cuvântul **existențial**, în 2019, a fost insistent prezent

în toate temele importante care au preocupat societatea contemporană. În general, specialiștii de la Dictionary.com au observat că, acum, cuvintele legate de societate tind să ocupe locuri de frunte în clasamentul celor mai utilizate cuvinte, exprimând atenția și îngrijorarea cetățenilor pentru evoluția proceselor democratice sau nondemocratice, iar interesul pe care lingviștii din diverse țări îl arată pentru a stabili „cuvântul anului” este semnul interesului pentru *starea de spirit* a unei societăți, pentru felul în care se schimbă un mod de a gândi, un curent de opinie, iar acestea sunt în strânsă legătură cu tendințele factice ale unei realități.

Dacă ne referim la noțiunea de *societate*, aceasta vine din limba franceză și înseamnă *o asociație prietenească cu ceilalți*. Or, societățile sunt grupuri sociale care diferă în funcție de strategiile de *existență*. Existența, la rândul său, presupune un mod de viață și, dacă o raportăm social, atunci modul de viață în societatea actuală ar trebuie acceptat ca o relație prietenoasă cu ceilalți.

Globalizarea

Globalizarea este realitatea însăși, modul de a fi al timpului prezent, una dintre cele mai semnificative probleme și, totodată, provocări ale lumii contemporane. Aceasta este o presiune dinspre planul evoluției social-economice către educație [3, p. 55]. Deși actualmente se vorbește activ despre globalizare, trebuie să menționăm că globalizarea nu este un fenomen inedit al zilelor noastre, ci unul cu o istorie îndelungată.

Fiecare epocă și-a pus amprenta pe ceea ce a însemnat globalizarea. Globalizarea a implicat dintotdeauna tendința spre înnoire, spre cunoaștere și contacte ample între oameni, indiferent de apartenența lor la un stat sau grup etnic. Aceasta a evoluat în timp, trecând prin forme specifice fiecărei epoci din istoria umanității. Putem considera, în esență, că globalizarea este un proces complex și multidimensional, care transformă într-un ritm rapid și în profunzime activitățile naționale și globale, dar și interacțiunile dintre actorii sociali [11, p. 54].

Riguros vorbind, procesul de evoluție a societății moderne generează, prin el însuși, globalizarea: lumea devine mai mică, spațiul se micșorează, timpul se comprimă, problemele colective

se individualizează. Ea este un proces cu două sensuri:

- ✓ lumea se integrează, devine din ce în ce mai unitară;
- ✓ dar, în același timp, se fragmentează și se diferențiază din ce în ce mai mult [14].

Dimensiunea socială a globalizării este mai puțin analizată și fundamentată, având și cele mai multe probleme neelucidate. Ea cuprinde și proiecte benefice dezvoltării omenirii, cele mai importante fiind:

- ✓ organizațiile mondiale cu aderență liber-consimțită și cu autoritate recunoscută în toate domeniile de activitate;
- ✓ liberalizarea schimburilor educaționale la toate nivelurile;
- ✓ asociațiile mondiale de analiză, evaluare, ierarhizare și sprijin (inclusiv tehnologic și financiar) a valorilor umane în diferite domenii;
- ✓ principiul liberei asocieri a persoanelor;
- ✓ libera circulație a persoanelor etc. [14].

De aici, putem deduce că societatea actuală face ca importanța *meritului personal* să crească. Începând cu anii '90 și în continuare, răspândirea universală în educație a computerelor și a mijloacelor de comunicație de mare viteză înseamnă că ceea ce câștigăm depinde *de ceea ce putem să învățăm* și de cât de bine putem să aplicăm la locurile de muncă ceea ce învățăm. *Egalitatea de șanse* este un concept care desemnează probabilitatea statistic egală ca persoanele, aparținând diferitelor categorii, să aibă acces la acele lucruri (bunuri, servicii, poziții socioprofesionale etc.), considerate de dorit într-o societate și să le evite pe acelea considerate indezirabile. În raport cu școala, egalitatea sau inegalitatea de șanse poate fi calculată atât cu privire la accesul la diferitele resurse materiale sau culturale (egalitatea de oportunități), cât și cu privire la *egalitatea de reușită*.

Societatea meritocratică

Societățile moderne sunt societăți meritocratice (termenul a fost lansat, cu tentă critică, de M. Young). *Principiul meritocratic* se traduce în faptul că status-rolurile nu sunt prescrise în funcție de factori exteriori (clasa de origine, vârstă, sex), ci sunt dobândite în funcție de *meritele personale*. Orice grup care ocupă o anumită poziție în stra-

tificarea socială e deschis: orice individ se poate „deplasa” dintr-un grup în altul, în funcție de meritele proprii. *Noțiunea de merit* este diferit și ambiguu definită în literatura științifică. În cea mai comună accepțiune, meritul se referă la inteligență sau la inteligență plus efort. Într-o altă accepțiune, mai recentă, meritul înseamnă competență = capacitatea de a utiliza și produce cunoaștere/știință avansată și calificare = certificarea socială a competențelor, prin diplome și certificate. O asemenea înțelegere este mai specifică sociologiei, pentru că pune meritul în legătură cu două caracteristici ale societăților post-industriale:

- ✓ aceea de a fi societăți ale cunoașterii/științei avansate;
- ✓ aceea de a fi societăți ale certificărilor.

Meritul a fost adesea înțeles ca un ansamblu de competențe în sensul de capacitate, potențial (IQ, capacitatea de efort, calificările obținute prin școală) [15].

Realizarea *principiului meritologic* presupune accesul egal al indivizilor la educație. În accepțiune liberală, egalitatea e văzută ca egalitate de acces la resursele materiale și culturale. Termenul egalitate a oportunităților (*equal opportunities*) se referă în principal la acest aspect. Statul asigură o legislație adecvată, instituții școlare egal accesibile, cu dotări și cadre comparabile, un curriculum comun, facilități egale de activitate, asistență pedagogică egală, activități extracurriculare egal accesibile etc. Rămâne la alegerea fiecăruia să-și definească liber interesele, preferințele etc. și să valorifice sau nu o resursă educativă sau alta (să urmeze o școală sau alta, să se înscrie la un curs sau la altul, să frecventeze orele sau să se prezinte numai la examen etc.). Oportunitățile sunt egale. Rezultatul, nivelul de reușită depinde exclusiv de voința și meritele fiecăruia [15].

Într-adevăr, trebuie să remarcăm că societatea în care trăim astăzi este simultan democratică și liberală. Este democratică, deoarece afirmă prioritatea absolută a principiului egalității pentru toți elevii, indiferent de rasă, sex, religie, cultură sau alte criterii. Aceasta nu înseamnă că toți sunt egali, ci că pot aspira și concura la toate pozițiile școlare cu șanse egale. În același timp, societatea noastră tinde să devină liberală, *meritocratică*, pentru că este plasată sub semnul competiției, care permite și obligă recunoașterea meritelor

și selectarea celor mai buni în funcție de merit. O societate este meritocratică, dacă pozițiile sociale ale indivizilor se dobândesc prin merite personale, nu decurg din originea socială, nu se obțin prin naștere. Școala este plasată în centrul acestei antinomii, al acestui paradox care privește principiile de justiție, de dreptate socială, de acces liber, neîngrădit al tuturor copiilor la educație, în același timp, încurajează și susține sistematic competiția și recunoașterea meritelor școlare [8, p. 23].

Societatea cunoașterii

Fără îndoială, asistăm în ultimele decenii la o serie de fenomene și procese ce caracterizează evoluția societății umane în ansamblul ei și care indică faptul că ne aflăm într-o perioadă de mutații profunde, ce definesc tranziția de la societatea industrială, la un nou tip de societate. *Principiul axial* al acestei concepții rezidă în ideea că anume cunoașterea a înlocuit proprietatea ca preocupare principală și sursă primară de putere și dinamism social. Prin urmare, cunoașterea a devenit sursa principală pentru inovarea societății [2, p. 27].

Actualmente, după cum afirmă pe drept cuvânt V. Capcelea, locul principal îl ocupă *elita care domină*, care se caracterizează printr-un nivel înalt de studii și cunoștințe, iar locul conflictului proprietății, muncii și capitalului îl ocupă *lupta dintre cunoaștere și incompetență*.

Noțiunea „societatea cunoașterii” este utilizată astăzi în întreaga lume, fiind o redare a noțiunii „societate bazată pe cunoaștere”. Societatea cunoașterii reprezintă mai mult decât societatea informațională, înglobând-o de fapt pe aceasta, fiind o etapă superioară a societății informaționale. Cunoașterea este concepută drept informație cu înțeles și *informație care acționează*. Prin urmare, societatea cunoașterii nu este posibilă decât greafată pe societatea informațională și există într-o legătură indisolubilă cu ea.

Avansarea spre societatea informațională bazată pe cunoaștere este considerată, pe plan mondial, ca o evoluție necesară pentru asigurarea dezvoltării durabile în contextul „noii economii”, fundată, în principal, pe produse și activități intelectual-intensive, precum și pentru realizarea unei civilizații socioumane dezvoltate [2, p. 30].

Societatea cunoașterii presupune, în opinia lui M. Drăgănescu [4, pp. 1-2]:

- ✓ extinderea și aprofundarea cunoașterii științifice și a adevărului despre existență;
- ✓ utilizarea și managementul cunoașterii existente sub forma cunoașterii tehnologice și organizaționale;
- ✓ producerea de cunoaștere tehnologică nouă prin inovare;
- ✓ diseminarea fără precedent a cunoașterii către toți cetățenii prin mijloace noi, folosind cu prioritate Internetul și cartea electronică și metodele de învățare prin procedee electronice (*e-learning*).

Societatea cunoașterii reprezintă, așadar, și o etapă nouă în cultură, pe primul plan trece *cultura cunoașterii* care implică toate formele de cunoaștere, inclusiv cunoașterea artistică, literară etc. Astfel, se pregătește terenul pentru ceea ce numim *societatea conștiinței, a adevărului, moralității și spiritului* [2, p. 32].

Trebuie însă să arătăm că societatea cunoașterii și noua sa economie bazată pe cunoaștere nu diminuează rolul industriei, ci doar conduce spre transformarea acesteia. Noua industrie marchează trecerea de la activitățile bazate pe factorii tradiționali, pământ, muncă, capital, spre o nouă structură care poate fi descrisă ca producție inovativă, bazată pe cunoaștere și capital. Deși creșterea rolului serviciilor este benefică, UE atrage atenția asupra faptului că o economie ce se sprijină doar pe industriile de servicii, nu poate supraviețui pe termen lung. Transformarea industriei este o necesitate. Pentru a face față competitivității, provocărilor privind mediile și aspectele sociale, un efort mare va fi necesar pentru a transforma caracterul industriei europene de la una axată intensiv pe resurse materiale spre alta de tip intensiv cognitivă, ca un sector inovativ, capabil să atingă și să mențină libertatea tehnologică și de producție pe piața globală [6, p. 427].

Tot așa, subliniază cercetătorii, *economia condusă prin cunoaștere* (sintagmă nou folosită) vrea să atenționeze asupra rolului major al celor care produc și folosesc cunoașterea. După cum arăta M. Foucault, toate relațiile sociale exprimă și o relație de putere. Dacă nevoia de cunoaștere este o cerință general umană, ea nu este, automat, în interesul oricărui grup social. Instituționalizarea cunoașterii este – mai întâi – un proces politic, fiecare tip de putere acceptă și, complementar,

poate respinge anumite componente ale cunoașterii, și apoi unul economic, deoarece cunoașterea costă tot mai scump.

Grupurile diversificate ale „elitelor cunoașterii” pot fi și ele în conflict, interesele prioritare de cunoaștere ale cercetării de străpungere, cercetarea „în necunoscut” și cea fundamentală cedează treptat locul intereselor de piață ale cercetării aplicative și de dezvoltare tehnologică. Utilizatorii potențiali ai cunoașterii, grup în care antreprenorii au o putere deosebită, pot dicta pe piață oportunitățile de cunoaștere. Uneori, aceștia sunt și cei prezenți în primul grup, alții nu. Între aceste grupuri de actori și în interiorul lor pot apărea bariere sociale ce blochează procesele de trecere spre societatea cunoașterii. Ceea ce caracterizează situația actuală se referă, printre altele, la o decuplare marcantă între procesele de globalizare și cele de trecere spre societatea cunoașterii din punctul de vedere al desfășurării lor [*ibidem*].

Sub aspectul „axului” socioprofesional, o societate a cunoașterii poate fi promovată și dezvoltată de noii actori sociali: profesori, cercetători, inventatorii de tehnologie, noii investitori în industriile cunoașterii, manageri, cu care se realizează parteneriatul public-privat, noii guvernanți – purtători ai noii viziuni despre societate etc. Orice nou tip de societate este promovat de un grup de actori-cheie, capabili și interesați în realizarea schimbărilor și înfrângerea rezistenței altor grupuri periclitate sau neîncrezătoare în acestea. Societatea cunoașterii aduce în centrul configurației socioprofesionale noi grupuri cu alte interese și capacități:

- ✓ „noua elită intelectuală” formată din profesori universitari, cercetători, manageri, consultanți etc.;
- ✓ „noua elită tehnologică”, în cadrul căreia se remarcă inventatorii de nouă tehnologie, creatorii tehnologiilor informației și ale comunicării, microtehnologiilor, biotehnologiilor, tehnologiilor sociale etc.;
- ✓ noii investitori interesați în trecerea spre industriile automatizate-robotizate dar și – tot mai mult – spre cele *personalizate*, ale economiilor bazate pe cunoaștere;
- ✓ noii utilizatori ai „tehnologiei inteligente”, care sunt formați din muncitori superior

calificați și care intră, adesea, în conflict cu muncitorii semicalificați (sau, chiar, necalificați) ai industriilor mecanice și serviciilor aferente etc. [*ibidem*].

Societatea informațională

Informația a reușit în ultimul timp să câștige o tot mai mare atenție, în așa măsură încât anumiți analiști au propus ca societatea postindustrială să se numească *societate informațională*.

Logica raționamentelor conduce spre ideea că informația a devenit o caracteristică definitorie a lumii contemporane. Informației i se acordă o atenție particulară în viața de zi cu zi, se vorbește de intrarea în „*epoca informațională*”, de un nou mod de dominare – dominarea informațională – de trecere la o economie globală informațională etc. Informația se pare că a devenit atât de importantă în zilele noastre, încât merită să fie considerată *simbolul epocii în care trăim*.

Noțiunea *societății informaționale* s-a constituit în lucrările grupului de experți ai Comisiei Europene care au lucrat în domeniul elaborării programelor societății informaționale, sub conducerea lui M. Bangemann. În opinia lui D. Bell și W. Martin, *societatea informațională* constituie o etapă în dezvoltarea *societății postindustriale*. Prin urmare, *societatea informațională* este o societate în care se utilizează pe scară largă și la un cost scăzut tehnologia informațiilor, calculatoarele și telecomunicațiile, în scopul facilitării comunicării pe plan național și internațional. Adepții acestei concepții afirmă că sporirea facultăților de comunicare și a accesului la informații dă naștere unei societăți calitativ diferite, care se confruntă cu probleme noi, precum supraîncărcarea informațională și necesitatea creării a noi forme de reglementare pentru a controla informațiile care circulă între persoane, companii sau țări [*Apud 2*, p. 27].

Era informației spre care se îndreaptă societatea lumii de astăzi, impune un nou *cod comportamental*, menit să elimine sincronizarea și centralizarea, situând relațiile interumane dincolo de concentrarea energiei, banilor și puterii [14].

Societatea învățării

Nu este nevoie de a proceda la un studiu amănunțit pentru a constata că societatea contemporană este tot mai mult definită și ca o societate

a învățării. Există o convergență între gradul de dezvoltare socială, economică și culturală a unei societăți și viabilitatea sistemului de învățământ pe care aceasta îl promovează.

Fenomenul educațional contemporan se raportează la postmodernism ca orientare filosofică, la cultură ca produs și conținut al educației și libertate ca valoare umană. Postmodernismul presupune acreditarea ideii conform căreia devenirea umană este nonteleologică, adică are un caracter permanent al schimbării, mobilitatea super-extinsă în timp și spațiu a individului. Din aceste considerente, pedagogul trebuie să accepte faptul că normele și principiile pe care le propune au un caracter preponderent orientativ, nu prescriptiv [5].

Restructurarea în educație implică multiplicarea dimensiunilor educației, permanentizarea acțiunii educaționale și accentuarea caracterului prospectiv al educației. Educația nu se resemnează în fața ritmului tot mai alert al progresului tehnologic. Educația inovatoare își dovedește utilitatea în condițiile în care apar *șocuri existențiale* și are menirea de a pregăti indivizii și societățile să acționeze în situații de criză și presupune posibilitatea de acces rapid la o gândire integratoare [5].

După cum menționează A. Schleicher, azi este nevoie de a preda comportamente, iar calitatea educației nu va fi niciodată mai bună decât calitatea profesorilor și a predării [13].

În ce ne privește, ne situăm deliberat de partea celor care afirmă faptul că astăzi condițiile de fond ale *educației de calitate* în școală, când educația este o *permanentă provocare*, reclamă un referențial în afirmarea valorilor timpului, elaborat în zona reflecției științifice asupra nevoii de educație bazată pe evidențe. Educația este deci un bun necesar cultivării spirituale. Dar o creștere a calității în educație nu emerge de la sine, ci este o rezultată a interacțiunii subiectului cu sistemul educațional, dar și cu cel social. În acest context, demersul asupra învățării relevă faptul că o educație autentică trebuie să se construiască pe un raport inteligent între *valoarea circumstanțială* a învățării și relaționarea socială.

Disfuncționalitățile la nivelul procesului educațional, lipsa uneori a unor repere tehnologice clare, coerente, inovatoare în domeniul politicilor educaționale ce vizează învățarea, generează oportunitatea cercetării factorilor/condițiilor și a

elaborării instrumentarului învățării în noile condiții sociale și ar putea constitui demersuri care să sprijine creșterea calității formării elevului. Examinarea învățării în diada *educație-societate* poate descoperi și furniza analize, interpretări și elaborări practice în cadrul *noii filosofii a educației*. Abordarea sociologică a educației pune în valoare faptul că nu putem da, astăzi, la o parte efuziunile educogene ale contextului social.

În aria unor *recalibrări curriculare*, pe linie disciplinară, abordarea valorilor sociopedagogice ale învățării provocate social (eficiența, semnificațiile, puterea educației etc.), de asemenea pot constitui demersuri care să sprijine creșterea calității educației elevilor.

Mecanismele și structurile sociale sunt implicate în procesul educațional, întrucât acesta presupune modificarea raporturilor sociale, în sensul democratizării lor și asigurării premiselor pentru afirmarea liberă a omului, pentru dezvoltarea lui integrală, plenară. Noua pedagogie trebuie să instrumenteze proiectul social și cultural al formării și dezvoltării elevului, capabil să învețe liber și eficient. Acum s-a intrat într-un nou stadiu de configurare a societății, care are drept țintă asumarea culturală a calității, accentul punându-se pe reflexivitate, pluralitate, pe afirmarea individuală [2, p. 27].

Educația trebuie să se realizeze pe două filiere – profesională (pregătește pentru sarcini de execuție) și academică (pregătește pentru sarcini de conducere / elita). Este nevoie de orientarea tinerilor către o filieră sau alta, în funcție de performanță (merit), corespondența între nevoile angajatorilor și educație. Actualmente, se produce cvasi-marketizarea școlii – crearea unei piețe școlare prin standarde de calitate unitare (curriculum comun, teste naționale), caracter public al listelor cu rezultate. De asemenea, se practică alegerea liberă a școlii de către părinți, competiția între școli. Marketizarea va asigura creșterea calității și reducerea costurilor, ce trebuie realizate în condiții de asigurare a egalității. Orientarea este pe un nivel ridicat al competențelor, standardelor de calitate la toate nivelurile [15].

Datorită accesului foarte timpuriu și extensiv la noile tehnologii, copiii de azi gândesc și procesează informația mult diferit față de generațiile anterioare. În consecință, adaptarea profesorilor, considerați de sociologi „imigranți digitali”, la lim-

bajul și stilul de învățare al „nativilor digitali” este o necesitate în zilele noastre.

Pentru ideea pe care o urmărim, trebuie să menționăm că școala încearcă să răspundă acestei realități, susținând procesul educațional al elevilor cu tehnologii de ultimă generație, menite să îi pregătească pentru un viitor din ce în ce mai digitalizat. Procesul de învățare se transformă într-o activitate plăcută, interesantă și utilă prin utilizarea celor mai inovative sisteme tehnologice. Acestea fac posibilă *învățarea bazată pe probleme*.

Activitatea de învățare este cu mai multe nivele de complexitate. La un prim nivel ea înseamnă cunoaștere, iar la cel de-al doilea, mai complex – *gândire creativă*. Cunoașterea este una dintre nevoile fundamentale ale umanității și are ca obiect explicarea lumii, iar sporirea cunoașterii, ca și creația artistică, își găsește justificarea în ea însăși. În procesul de învățare, principala activitate de dezvoltare a cunoașterii, se operează cu date, informații, fenomene, previziuni, modele, sisteme și structuri, toate acestea fiind elemente componente ale unui șir continuu de acumulări cognitive. Cunoștințele sunt informații îmbogățite în mintea elevilor prin interpretări în context și analiză. Dacă elevul nu este conștient de valoarea unei informații comunicate, într-un anumit context, ea nu devine cunoștință. Cunoștințele au o înaltă valoare. Orice nouă cunoștință contribuie la o mai adecvată interpretare a lumii.

Actorii din învățământ își pot considera realizată funcția și interesele lor, dacă au produs absolvenți bine pregătiți, iar pentru ca transferul cunoștințelor să acționeze, se cer două condiții prealabile: pedagogii să creeze „ produse” transferabile, apte a fi asimilate și folosite în alte tipuri de activități și elevii, ca utilizatori, să aibă capacitatea de a aplica și transforma input-ul primit în noi produse, la rândul lor, transferabile mai departe. De asemenea, trebuie să se țină seama de un factor esențial: cunoașterea se exprimă, cu deosebire, în forma sa tacită. În acest fel, fără asigurarea unui personal de specialitate bine pregătit și deținător a ceea ce se cheamă *savoir faire*, transferul de cunoaștere este ineficient. În aceste condiții, UE promovează noi tipuri de transfer care să elimine, pe cât posibil, barierele evidențiate. Clusterelor, alianțelor și, cu deosebire, rețelele eterogene de cooperare se dovedesc a fi destul de eficiente [6, p. 427].

O altă mare deficiență se referă la modelul procesului social al cunoașterii, și anume fragmentarea sa. Această fragmentare, ce contrazice caracterul complex și unitar al lumii, comportă diverse aspecte particulare: ruptura dintre diversele „forme” ale cunoașterii, cu deosebire dintre cunoașterea rațional-științifică și cea morală, vorbindu-se de un „adevăr” obiectiv, neutru axiologic, lipsit de implicațiile „subiectivității” umane, care ar putea fi folosit pe căi diverse (morale sau imorale).

Noul model sociocultural al cunoașterii va menține, evident, specializarea științelor (procesul de diferențiere a cunoașterii pe noi discipline va continua), dar va adăuga teza fundamentală a unității cunoașterii, a corelației dintre discipline, a existenței unor limite în cadrul fiecărei discipline care vor trebui compensate prin evidențierea unor principii cognitive și axiologice unificatorii, comune întregii realități. Elevul nu va putea să învețe, să-și însușească și, cu deosebire, să producă, decât într-un domeniu particular al cunoașterii, dar va trebui format astfel încât să știe clar că „domeniul” său de cercetare este o „fațetă” a unei realități complexe și unitare. Pregătirea sa pe „domenii” va fi completată cu cea pe „realitate”, corelațiile principale ale domeniului cu alte „fațete” ale realului.

Dacă revenim, în acest punct, asupra cooperării între diferitele discipline și domenii, acest lucru presupune formarea unor actori sociali de tip nou. Societatea cunoașterii impune, așadar, o reconsiderare a modului de a concepe, produce și folosi cunoașterea. Societatea cunoașterii presupune acel stadiu al cunoașterii, care ajunge la înțelegerea necesității autorefecției critice și a responsabilității sociale [6, p. 427].

Educația pentru cunoaștere implică o mare responsabilitate a învățământului – adevăratul „punct de sprijin” pentru ca „pârghia” cunoașterii să poată schimba societatea. Iar cercetarea trebuie să alimenteze învățământul cu tot ce este nou în dezvăluirea realității și inventarea a noi principii de gândire și acțiune. Ajungem la concluzia că trecerea la societatea cunoașterii implică, în primul rând, o nouă viziune despre cunoaștere, o preocupare deosebită de a vedea cu ce cunoaștere am putea crea o societate în care omul să fie mai fericit [Apud 6, p. 427].

Privind din acest unghi, putem afirma, împreună cu K. Illeris, că tinerii de astăzi au nevoie,

pentru a reuși, mai mult decât oricând, de minți puternice. Au nevoie de contexte de învățare autentică, de o valorizare socială a învățării și de șansa de a transforma lumea prin propriile lor puteri. Este nevoie, așadar, de o nouă înțelegere a conceptului de învățare, o redefinire a învățării din perspectiva următoarelor realități: progrese semnificative ale ultimilor ani în domeniul cercetărilor despre învățare, cu accent pe capacitatea de a crea experiențe de învățare autentică; luarea în considerare a caracteristicilor cognitive sociale și emoționale ale noilor generații de tineri, numiți nativi digitali; conectarea educației și a proceselor de învățare din școală cu realitățile sociale și culturale ale lumii contemporane. Funcția competitivă a învățării este doar o completare secundară a modernității târzii la funcția primară, bazală, a învățării în calitate de caracteristică esențială a vieții umane [7, pp. 7-8].

După Y. Engestrom, orice teorie a învățării trebuie să răspundă la cel puțin următoarele întrebări:

- *Cine învață* – cine sunt subiecții învățării, cum sunt definiți și localizați?
- *De ce învață* – care sunt conținuturile și rezultatele învățării?
- *Ce învață* – care sunt activitățile-cheie din procesele de învățare [7, p. 102]?

Reieșind din cele expuse mai sus, putem afirma că o teorie a învățării actualizată conform cerințelor societății contemporane, ar trebuie să răspundă la următoarele întrebări: *Cine învață* – cine sunt subiecții învățării? *De ce învață* – care sunt motivațiile și rezultatele învățării? *Ce învață* – care sunt conținuturile de învățare? *Cum învață* – care este atitudinea pentru învățare? *Cât învață* – cât timp rezervă pentru învățare în fiecare zi? *Despre ce învață* – care sunt aspectele principale ale realității abordate? *Din ce învață* – care sunt sursele principale ale învățării? *Unde învață* – unde sunt localizați subiecții învățării? *Când învață* – care momente sunt alese pentru a învăța? *Pentru ce învață* – care este perspectiva învățării?

Dacă revenim la problema fundamentală a noii modernități, se confirmă ideea că, fiind forțat să fie liber, individul ajunge să fie forțat să reflecteze asupra celor mai multe dintre acțiunile sale cotidiene. Iar odată cu aceasta, riscurile subiective asociate au instituit noua „stare existențială” de a fi individual ca individualitate. Valorile și regulile considerate ca fiind date, de la sine înțelese

și probate tradițional, devin virtualizate, adică validitatea lor implicită devine problematică și chestionată, solicită permanent reflecția pentru fundamentarea unui curs al acțiunii. Solicitând tot mai mult reflecțiile individuale, modernitatea a devenit tot mai reflexivă [17, p. 96].

Calitatea vieții individuale și sociale devine referința fundamentală a construcției modernității reflexive. Pe de o parte, calitatea vieții este construită individual și multiplu, dependentă de factori ecologici, sociali, economici, culturali. Informația și cunoașterea oferă baza de abordare și soluționare a problemelor cu care ne confruntăm. Pe de altă parte, calitatea vieții acționează ea însăși ca o variabilă de care depind modurile de abordare a factorilor ce o influențează. Rezultă o cauzare circulară în care individul, gradul de individualizare și traiectoriile individualizării circumscriu modurile specifice de configurare și consacrare ale calității vieții. Individualizarea apare ca un proces de construcție personală a propriei identități și de asumare tot mai independentă a unei varietăți de roluri sociale [17, p. 102].

Deci, unul dintre pilonii de bază ai societății învățării este următorul: a învăța să te transformi pe tine și să schimbi societatea, adică a cunoaște, a reflecta și a acționa asupra realității, a o adapta și a o transforma [3, p. 71]. După cum afirmă L. Ciolan, învățarea este integrată în toate aspectele vieții și integrează, la rândul ei, atunci când se produce, toate laturile esențiale ale ființei umane. Învățarea înseamnă schimbare, iar schimbarea și complexitatea sunt două caracteristici esențiale ale societății contemporane, anume aceasta este un argument pentru conceptul de societate a în-

vățării. În felul acesta, o societate a învățării încumbă următoarele direcții:

- ✓ *Societatea învățării este o societate educată, angajată în direcția cetățeniei active și responsabile, a democrației liberale și a șanselor egale.*
- ✓ *Societatea învățării este o piață a învățării, ce încurajează instituțiile să ofere servicii de învățare pentru indivizi, ca o sprijinire a competitivității economice. Scopul ei este de a dezvolta o piață liberă a ofertelor și a oportunităților de învățare, diversificată și consistentă, capabilă să răspundă nevoilor individuale și ale angajaților, orientată spre îmbunătățirea competențelor (modernitatea târzie).*
- ✓ *Societatea învățării este una în care persoanele adoptă o viziune asupra vieții, bazată pe învățare, mobilizând acele resurse ce fac posibilă învățarea ca modalitate de sprijinire a practicilor cotidiene și a stilului de viață (postmodernism) [3, pp. 77-78].*

După C. Rogers, educația are o finalitate absolută și eternă: formarea personalității la cote maxime. În opinia sa, personalitatea care se dezvoltă în urma unei experiențe optime în cadrul învățării centrate pe subiect este una la cote maxime. Persoana respectivă este capabilă să trăiască din plin, cu și prin fiecare dintre sentimentele și reacțiile sale [Apud 9, p. 128].

Provocările societății și învățarea

Plecând de la aceste considerații și sintetizând ideile expuse anterior, ajungem la elaborarea unor caracteristici ale societăților actuale, care, de o manieră generală, influențează dezvoltarea educației, în general, și a învățării, în special, prezentate în tabelul de mai jos.

Tabelul 1. Matricea învățării provocate social

Nr.	Provocările societății	Tendințe în educație	Direcții asociate învățării
1.	Globalizarea, postindustrializarea, postmodernizarea	Educație bazată pe evidențe	Învățarea bazată pe realitățile sociale
2.	Creșterea rolului meritului personal	Oportunități egale	Rezultate ale învățării diferite, un nivel diferit de cunoaștere și de competențe
3.	Demistificarea certitudinilor științifice (principiul metodologic al îndoielii)	Diversificarea metodologică	Îmbinarea diverselor tehnologii de învățare
5.	Noua „stare existențială”. Accentuarea individualizării (<i>a fi individual ca individualitate, individul-istanța fundamentală a societății</i>)	Mai multă educație înseamnă mai multă individualizare	Învățarea este un exercițiu eminent individualizat

6.	Radicalizarea raționalizării, plasarea accentului pe reflexivitate	Abordarea reflectivității ca factor de stimulare a învățării	Personalizarea reflexivă a învățării
7.	Discontinuitatea	Orientarea spre diversificare	Învățarea în baza diverselor abordări, opinii, viziuni
8.	Cunoașterea – principala forță de producție (<i>implicarea activă a cunoașterii în orice construcție, pentru a genera construcții reflexive</i>)	Managementul cunoașterii. Asigurarea culturii cunoașterii	Principiul constructivismului în învățare – elevul singur își construiește propria cunoaștere
9.	Unitatea cunoașterii ca teză fundamentală	Tendința de a unifica fragmentarea științelor	Învățare bazată pe corelarea dintre disciplinele școlare
10.	Mobilitate continuă	Medierea învățării	Promovarea unei noi științe a învățării, care să implice mobilitatea
11.	Creșterea rolului elitelor – persoane cu un înalt nivel de cunoștințe	Principiul meritologic în educație	Funcția competitivă a învățării
12.	Dezvoltarea industriei de tip intensiv-cognitiv	Principiul intensificării în educație	Învățarea bazată pe intensificarea procesului
13.	Trecerea spre industrii personalizate	Construcția personală a propriei identități	A învăța să te transformi pe tine însuși
14.	Instituirea unei societăți a riscului (distribuirea riscurilor)	Colaborarea și parteneriatul educațional	Învățare bazată pe situații, pe probleme
15.	Recombinarea timpului și a spațiului social pe axa global-regional-local	Condensarea timpului	A învăța în timp util
16.	Valorile și regulile tradiționale devin „virtualizate”	Orientarea postmodernă în educație	A învăța în baza noilor tehnologii
17.	Crearea sistemelor extinse și generalizate de tip expert la care participă fiecare individualitate	Promovarea expertizelor de evaluare și acreditare	Învățarea se transformă într-o activitate plăcută: a învăța de plăcere
18.	Stabilirea <i>adhocrației</i> (<i>cratos – putere; adhoc – pentru aceasta</i>) – organizarea flexibilă și în variante multiple	Crearea unor noi modele de gândire și acțiune	Diversificarea adhocratică a învățării
19.	Calitatea vieții individuale și sociale devine referința fundamentală	Abordarea noilor realități în conținuturile școlare	Învățarea autentică
20.	Substituirea fragmentării, concentrării, particularizării, se instituie conectarea, extinderea, universalizarea	Educația bazată pe realitate	Învățare existențială
21.	Accentul se pune pe participare extinsă, pe expresivitatea personală și încrederea limită	Implicarea în propria formare, centrarea pe elev	Învățarea funcțională
22.	Principiul <i>sau/sau</i> este înlocuit cu cel al lui <i>și/și</i> (<i>coexistența în loc de separare, ambiguitatea în loc de certitudine</i>)	Interdisciplinaritatea	Învățarea transdisciplinară
23.	Dispariția granițelor dintre muncă – învățare – timp liber	„Ieșirea” spre realitatea înconjurătoare	Pragmatica învățării ca factor de valorificare a realității
24.	Multiplicarea consecințelor neintenționate (<i>caleidoscopuri</i>)	Diversitatea noilor educații	Învățarea caleidoscopică
25.	Verbele ce reprezintă pozițiile actorilor sociali sunt: a fi / a avea / a face; a fi – identitate; a avea – distanțare; a face – roluri	Verbele ce reprezintă educația: a învăța, a putea / a face, a fi	Pragmatica învățării ca factor de reușită
26.	Stabilirea unei relații strânse între școlarizare și piața muncii	Individualizarea școlarizării, a predării și învățării se asociază cu individualizarea competiției competențelor pe piața muncii	Funcționalitatea învățării

27.	Continuitatea învățării	Educația permanentă	Învățarea non-stop
28.	Competiția între toți și între toate (<i>CV-ul este noul pașaport al trecerii granițelor</i>)	Educația meritologică	Pragmatismul – teoria învățării pentru viitor
29.	Stabilirea unui nou <i>cod comportamental</i> , care elimină centralizarea și sincronizarea	Crearea unor noi modele de comportament	Formarea comportamentului pragmatic în învățare
30.	Dezintegrarea claselor sociale	Egalitatea elevilor	Rezultatele meritologice ale învățării
31.	Comunicarea pe plan internațional	Lărgirea accesului comunicațional	Învățarea comunicării funcționale

Așadar, trebuie să menționăm că am accepta fără ezitare calificativul de viziune teoretică pentru ceea ce am abordat aici, posibil și provizorie, păstrând chiar un pic de îndoială asupra afirmațiilor analizate. De aceea, admitem că nu am dezvoltat pe deplin propriile idei, deși nu-i mai puțin adevărat că la imposibilitatea aceasta a contribuit și schematicismul unei viziuni insuficient elaborate. Un lucru este cert: ideile abordate obțin trăsături fundamentale în relația societate – învățare din perspectiva postmodernității, în care învățarea capătă consistența unui demers fundamental. Cu alte cuvinte, viitorul se câștigă printr-un prezent în care căutăm punctele de sprijin pentru mersul înainte. Aceste puncte de sprijin ar fi promovarea unei culturi centrate pe învățare și autoevaluare, a unei învățări centrate pe competențe, a unei abilități funcționale de ordin superior, a unei învățări cu sens și semnificație.

Concluzii

Interpretând opiniile expuse, am formulat următoarele esențe ale noțiunii de *învățare provocată social* în vederea clarificării unei viziuni în care învățarea este o activitate semnificativă, gândită și realizată în limitele unei transgresiuni sociale.

- Din perspectiva cuvântului *existențial*, ca cel mai folosit cuvânt al anului 2019, prezent în numeroase studii și contexte care denotă *starea de spirit* a unei societăți, *egalitatea de șanse* este un concept care desemnează faptul ca elevii să aibă acces egal la învățatură, la diferitele resurse materiale și culturale (egalitatea de oportunități), cât și la *egalitatea de reușită*. Or, aceasta se și întâmplă în școală, deoarece se manifestă principiul *meritologic*, în baza căruia elevii sunt apreciați după merite (după rezultate), în raport cu cerințele socioculturale, stipulate curricular.
- Este incontestabil faptul că societatea actuală este o *societate informațională*, o socie-

tate a cunoașterii și a învățării. După cum am arătat, era informației spre care se îndreaptă societatea de astăzi, impune un nou *cod comportamental*, menit să elimine sincronizarea și centralizarea. Azi, este nevoie de a preda comportamente, iar calitatea educației nu va fi niciodată mai bună decât calitatea profesorilor și a predării. De asemenea, procesul de învățare se transformă treptat într-o activitate plăcută, interesantă și utilă prin utilizarea celor mai inovative sisteme tehnologice. Acestea fac posibilă *învățarea bazată pe probleme*.

- Astăzi, condițiile de fond ale *educației de calitate* în școală, când educația este o *permanentă provocare*, reclamă un referențial în afirmarea valorilor timpului, elaborat în zona reflecției științifice asupra nevoii de educație autentică și reală. În acest context, investigațiile asupra învățării relevă faptul că o educație autentică trebuie să se construiască pe un raport inteligent între *valoarea circumstanțială* și relaționarea socială.
- Noul model sociocultural al cunoașterii menține, în școală, specializarea științelor, *dar se adaugă teza fundamentală a unității cunoașterii*, a corelației dintre discipline, a existenței unor limite în cadrul fiecărei discipline care vor trebui compensate prin evidențierea *unor principii cognitive și axiologice unificatorii*, comune întregii realități. Tinerii de astăzi au nevoie, pentru a reuși, de contexte de învățare autentică, de o valorizare socială a învățării și de șansa de a transforma lumea prin propriile lor puteri.
- Fiind forțat să fie liber, elevul ajunge să fie obligat să reflecteze asupra celor mai multe dintre acțiunile sale cotidiene. Iar odată cu aceasta, riscurile subiective asociate au instituit noua stare existențială, aceea de a fi individual ca individualitate. *Calitatea vieții* individuale și sociale

devine referința fundamentală a construcției modernității reflexive. Deci, pilonul de bază al societății învățării devine următorul: a învăța să te transformi pe tine și să schimbi societatea, adică a cunoaște, a reflecta și a acționa asupra realității, a o adapta și a o transforma.

- În acest context de optică concludivă trebuie adăugate și *preceptele învățării provocate social* din punctul de vedere dezvăluit mai sus, acestea fiind următoarele:

- ✓ Învățarea școlară trebuie să pornească de la semnificațiile existenței umane și să se bazeze *pe noua stare existențială*, luând în calcul *șocurile existențiale – individualizarea ca individualitate*.

- ✓ Învățarea școlară trebuie să se desfășoare *sub semnul competiției pozitive*, mobilizatoare, în baza *principiului meritologiei*.
- ✓ Învățarea școlară trebuie să implice *un nou cod comportamental* al tuturor subiecților educației.
- ✓ Învățarea școlară trebuie să implice *plener libertatea și plăcerea învățării*.
- ✓ Învățarea școlară trebuie să pornească de la *principiul unificării cunoașterii*.
- ✓ Învățarea școlară trebuie să fie sursa *principală a inovării societății*.
- ✓ Societatea învățării de azi trebuie să fie o *societate educată* cu dezideratul: *Republica Moldova instruită*.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Bauman Z. *Globalizarea și efectele sociale*. București: Editura „Antet”, 2005.
2. Capcea V. *Tendențele dezvoltării societății în sec. XXI*. In: *Tehnocopia: revistă științifico-metodică*, 2010, nr. 1(2), pp. 27-35.
3. Ciolan L. *Învățarea integrată. Fundamente pentru un curriculum transdisciplinar*. Iași: Editura „Polirom”, 2008.
4. Drăgănescu M. *Societatea cunoașterii*. In: *Diplomat Club*, 2001, nr. 6, pp. 1-12.
5. *Educația și societatea contemporană*. [cit. 17.03.2019]. Disponibil: scritub.com/sociologie/psihologie/educatia-si-societatea.
6. Hoffman O., Glodeanu I. *Societatea/economia bazată pe cunoaștere*. In: *Revista Română de Sociologie*, 2005, nr. 5-6, pp. 427-448.
7. Illeris K. *Teorii contemporane ale învățării. Autori de referință*. București: Editura „Trei”, 2014.
8. Leu C. *Despre meritocrație. Palide reflecții despre meritocrație, în umbra deconcentrată a nemeritocrației*. [cit. 10.03.2020]. Disponibil: Boocs.corect.com/ro/boocs/preview/51/pdf
9. Negreț-Dobridor I., Pânișoară I.-O. *Știința învățării. De la teorie la practică*. Iași: Editura „Polirom”, 2005.
10. Nica D. *Guvern, cetățean, societate informațională*. București: Editura „Semne”, 2001.
11. Pasăre C.I. *Tendențe și perspective ale globalizării și apartenența statelor la tratatele regionale*. In: *Revista Intelligence*, 2012, nr. 23, pp. 54-59.
12. Rumleanski P. *Societatea postmodernă: probleme filosofice și metodologice actuale*. Chișinău: DEP al ASEM, 2006.
13. Schleicher A. *Calitatea educației*. [cit. 17.03.2020]. Disponibil: edupedu.ro--/andreas-schleicher-oecd-in-romania
14. *Societatea omenească și problemele viitorului*. [cit. 21.03.2020]. Disponibil: Goole.com/search?sxsrf=AleKkoxzip
15. Stănciulescu E. *Ideologii educative, teorii sociologice ale educației și politici educative*. [cit. 28.03.2020]. Disponibil: Elisabitastanciulescu.ro/wp-content/uploads/2011/03/Modulul-2
16. Ursul A., Rusandu I., Capcea A. *Dezvoltarea durabilă: abordări metodologice și de operaționalizare*. Chișinău: Editura „Știința”, 2009.
17. Vlăsceanu L. *Sociologie și modernitate. Tranziții spre modernitatea reflexivă*. Iași: Editura „Polirom”, 2007.
18. <https://www.dictionary.com/>